

դրելով, պիտի ըսեմ կարծել, կեղծել, կասկածել՝ երեքն ալ միևնոյն բառին պարզապէս երեք ձեւերն են, և իրենց համապատասխանող օտար բառերն ալ արմատակից։ Կը վախեմ որ մի՛ գուցէ այս կարծիքը ամենէն կեղծը համարուի յաշս Տօքթ. Գարրիէլեանի։ Այսուհանդերձ կարծիքներու կամ կեղծիքներու մէջ ամենէն ընտրելին այն պէտք է նկատուի, որ զամենքն ալ կը միացնէ, կը հաշտեցնէ։ Թէ այս մասին Տօքթ. Գարրիէլեան ինծի պիտի համաձայնի, կասկած չունիմ։

Հ. Ն. ԱՆԿՐԻՅԱՆ

ՍՍՍԱԿԱՆ ԱՆՈՒՆԻ ԿԱԶՄՈՒԹԻՒՆԸ

առ չամղէս Ամսօրեայ

Պոռթ. Հիւպման «Հին Հայոց տեղւոյ անունները» ուսումնասիրած ժամանակ՝ կը խօսի նաև Սիսականի վրայ. (Հանդէս Ամսօրեայ, 1905 էջ 57)։

Սիսակիք անունն ծագումն անյայտ է իրեն. «Թէ անունս սկզբնաբար ժողովրդեան անուն էր թէ երկրին և թէ ուսկից յառաջ կու գայ, չենք գիտեր»։ — Ընդհակառակն Նիկողայի իր «Անդրկովկասի բնւետագրութեանց» մէջ արդէն մատնանշած է որ ուրարտական և յունական ձևով Սիսակիս կոչուած գաւառը իր անունը ստացած էր Գեղամայ լեակէն. Սիսակիս կը նշանակէ առազան, Ուրարտացւոց բարբառով։

Իսկ Սիսականի համար՝ Հիւպման կը զրէ. «Անունս կ'ենթադրէ միջին պարսկերէն Սիսական մը որ կրնայ թերևս Սիսէ (հնագոյն Սիս) մը յառաջ եկած ըլլալ՝ վրան ական մասնկան աւելնալովը... բայց որովհետև Սիսական նախ տոհմանուն է, ուստի հաւանական է որ Սիսակ յատուկ անունն է «ան» մասնիկէն կազմուած հայրանունական անուն մ'ըլլայ և «Սիսակեան, Սիսակի ցեղէ» նշանակէ։ Այս պարագային խորենացւոյ Սիսակեան ցեղը

Սիսակ անունով նախնիէ մը համարելով՝ լեզուի տեսակետէ հիմ ունի, թէպէտև այս նախնին առասպելական է, և խորենացին Սիսական անունէն մղուած կ'երևայ Սիսակ մը ենթադրելու։ Վասն զի Մովսէս տոհմանուններէ մղուելով նախնիներ գտնելու մէջ շատ ճարտար է»։

Հիւպման Սիս անունը նկատած չէ իբր հիմ Սիսական անունն՝ որովհետև «տոհմանուն» մ'է սա։ Այս եզրակացութենէն պիտի զգուշանար նա անշուշտ՝ եթէ զիտնար որ Սիս անանթ չէ Հայոց Պատմութեան. յիշուի Ատիպատրոս, Թագաւոր փոքր Հայոց, Ժամանակակից Միհրդատ Եւպատորի, էր որդի Սիսիս Թագաւորի (Ստր. ԺԲ. 3). յունական վերջաւորութիւնը (որ կը ներկայանայ նաև Արտուշագոյս, Արդուատէս, այլ անունաց մէջ մէկդի դնելով՝ Կոնենանը Սիս)։

Այս անունը կրող հայ իշխանագուն մը պէտք է տուած ըլլայ Սիսականի՝ իր յորջորջումը (Սիս քաղաքին ալ ?)։ — Բայց կարելի է փոքր Հայքի իշխանութիւնը՝ Սիսական ցեղի հետ յարաբերութեան մէջ դնել։

Կրնայ առարկուիլ նախ՝ փոքր Հայքի և Սիսականի հետաւորութիւնը. բայց պէտք է նկատել որ Խաղտիքը Վանէն մինչև Պոնտոս փոխադրուած կը գտնենք, Մամիկոնեանքը՝ Տայքէն Տարօն։

Սիսական միշտ ինքնապարութեան կը ձգտին, Վասակի մէջ Թագապահանջ մը կը ներկայացնեն. պէտք է արբայական ծագման ազդեցութիւնը ենթադրել այս ծրագրումն մէջ։

Դրապէս կարելի չէ ապացուցանել պատմական աղբիւր մը՝ փոքր Հայքի և Սիսական նահանգի միջև. — Բայց Սիս անունն գոյութիւնը բաւական է մեզ Սիսականի «տոհմանուն» ըլլալը եզրակացնելու համար։

Տ. Ս.

